

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУНУН

Тилек Алмазбекович Алмазбековдун жана Кутман Бактыбекович
Кубатбековдун Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар
коллегиясынын 2024-жылдын 10-декабрындагы аныктамасына даттануусу
боюнча

ТОКТОМУ

2025-жылдын 19-февралы

Бишкек шаары

Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту: төрагалык кылуучу –
Э.Ж. Осконбаев, судьялар Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, К.А. Дуйшеев,
Л.Ч. Жолдошева, Л.П. Жумабаев, М.Ш. Касымалиев, К.Дж. Кыдырбаев, Ж.А.
Шаршеналиев курамында, катчы Б.К. Мырзаканованын катышуусунда
“Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө” конституциялык
Мыйзамдын 30-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, Тилек
Алмазбекович Алмазбековдун жана Кутман Бактыбекович Кубатбековдун
Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар
коллегиясынын 2024-жылдын 10-декабрындагы аныктамасына даттануусун
сот отурумунда карап чыкты.

Т.А.Алмазбековдун жана К. Б.Кубатбековдун өтүнүчү боюнча
даттанууда келтирген жүйөлөрүн жана материалдарды изилдеп чыгып,
судья-баяндамачы М.Ш. Касымалиевдин маалыматын угуп, Кыргыз

ТАПТЫ:

2024-жылдын 11-ноябрында Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотуна Т.А. Алмазбековдун жана К.Б. Кубатбековдун Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2024-жылдын 27-августундагы № 518 токтому менен бекитилген Чет өлкөлүк өкүлдүн функцияларын аткарып жаткан коммерциялык эмес уюмдардын реестрин жүргүзүү жана алардын ишине текшерүү жүргүзүү тартиби жөнүндө жобонун (мындан ары– Жобо) 8-пунктунун 10-14-пунктчаларынын Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 29-беренесинин 4, 5-бөлүктөрүнө, 63-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчтөн белгилүү болгондой, “Жеке мүнөздөгү маалыматтар жөнүндө” Мыйзамда жеке маалыматтарга аныктама берилген, мында жеке адамга түздөн-түз же кыйыр түрдө тиешелүү болгон ар кандай маалымат жеке маалымат деп түшүнүлөт. Адамдын жеке жашоо-турмушундагы көрүнүштөрдүн көп түрдүүлүгүн эске алганда, ал жөнүндөгү маалыматтын укуктук мазмуну толук болушу мүмкүн эмес. Маалыматтын бул түрүнө адамдын макулдугу менен же мыйзамда түздөн-түз каралган негиздер боюнча жетүү мүмкүн болгон ар кандай купуя маалымат кириши мүмкүн.

Жеке маалыматтарды коргоо мамлекеттин инсандын кызыкчылыктарын укуктук коргоо боюнча артыкчылыктуу максаттарынын жана милдеттеринин бири болуп саналат. Бирок, арыз ээлеринин пикири боюнча жарандын жеке жашоосу жөнүндө маалыматты анын макулдугусуз мамлекеттик, коомдук же башка коомдук кызыкчылыктарда чогултууга, сактоого, жайылтууга жана колдонууга жол берген талашылып жаткан жобо негиз түзүүчү конституциялык принциптерге жана эл аралык укуктун жалпы кабыл алынган ченемдерине карама-каршы келет. Мындай эл аралык ченемдер болуп Адам

укуктарынын жалпы декларациясы, Жарандык жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пакт жана Көз карандысыз Мамлекеттердин Шериктештигинин адам укуктары жана негизги эркиндиктери жөнүндө Конвенциясы саналат.

“Жеке жашоо” түшүнүгү адамдын жеке каалоосунун чөйрөсүнө таандык, ал мыйзам менен өзүм билемдик кийлигишүүдөн, анын ичинде мамлекеттин аракеттеринен корголуучу материалдык эмес баалуулукту билдирет. Арыз ээлери жеке жашоо – бул адамдын өзүнүн эркиндигинен улам ачыкка чыгаргысы келбеген, өздөрүнүн ички дүйнө туюмун жана иштиктүү кызыкчылыктарын бөтөн адамдын билүүсүнөн жашырууга аракет кылган жеке жашоосунун жактарын камтыйт деп эсептешет. Бул инсандын көз карандысыздыгынын бир түрү, анын “жашаган чөйрөсүнүн” кол тийбестигин билдирет.

Т.А. Алмазбеков жана К.Б. Кубатбеков мыйзамсыз аракеттерди аныктоо максатында жеке жашоого кийлигишүүгө мыйзамда так каралган жүйөлүү негиздер болгондо, мисалы, кылмыш ишин козгоодо жол берилерин белгилешкен. Башка учурларда жеке жашоо кол тийгис бойдон калышы керек.

Жогоруда айтылгандарды эске алуу менен, арыз ээлери талашылып жаткан ченемди Конституцияга карама-каршы келет деп табууну өтүнүшкөн.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар коллегиясынын 2024-жылдын 10-декабрындагы аныктамасы менен кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан төмөнкү негиздер боюнча баш тартылган.

Конституцияга ылайык, мамлекет ар бир адамдын жеке маалыматтарынын корголушуна кепилдик берет. Жарандардын жеке маалыматтарына жетүү жана аларды алуу мыйзамда каралган учурларда гана жол берилет (63-берененин 2-бөлүгү).

Бул кепилдикти аткаруу үчүн “Жеке мүнөздөгү маалыматтар жөнүндө” Мыйзам жеке маалыматтарды чогултуу, иштетүү жана пайдалануу учурунда адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин коргоону камсыз

кылуу менен алар менен иштөөнү укуктук жөнгө салууну белгилейт. (5-берене). Жалпы тартипте жеке маалыматтар купуя маалыматка кирет, буга маалымат ачык мүнөздө болушу керек болгон учурларды кошпогондо, анын ичинде сот акыйкаттыгын ишке ашыруу жана сот актысын аткаруу учурларында, ошондой эле электрондук башкаруу, улуттук коопсуздук, терроризмге жана коррупцияга каршы аракеттенүү, изин-суутпай иликтөө иши чөйрөсүндөгү учурлар жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында аныкталган башка учурлар кирбейт.

Аталган Мыйзамга ылайык, жалпыга жеткиликтүү жеке маалыматтар массивдери купуялуулук режимине жатпайт, бирок жеке маалыматтардын субъектиси өзүнүн маалыматтарын жалпыга жеткиликтүүлүк үчүн ачык кылууга болобу же жокпу, аныктоого укуктуу.

Судьялар коллегиясы белгилегендей, жеке маалыматтар менен иштөө мындай маалыматтардын кармоочу (ээси) тарабынан Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген компетенциянын чегинде гана жана мамлекеттик органдарга жүктөлгөн функцияларды аткаруу үчүн зарыл болгон учурларда гана жүргүзүлүшү мүмкүн.

Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2024-жылдын 27-августундагы №518 токтому менен Юстиция министрлиги чет өлкөлүк өкүлдүн функциясын аткарган коммерциялык эмес уюмдардын реестрин жүргүзүү боюнча ыйгарым укуктуу орган катары аныкталган. Тиешелүү түрдө, маалыматтар, анын ичинде аталган Реестрде камтылган жеке маалыматтар ыйгарым укуктуу орган тарабынан белгиленген тартипте анын расмий сайтында жайгаштырылат. Демек, Юстиция министрлиги мындай ишти өз компетенциясынын чегинде гана жүргүзөт.

Мындан тышкары, коммерциялык эмес уюмдар жөнүндөгү маалыматтар айрым учурларда аларды каттоого байланыштуу юридикалык жак жөнүндөгү маалымат болуу менен (мисалы, аталышы, дареги, идентификациялык номери, жетекчилиги жөнүндө маалымат) жалпы пайдалануу үчүн ачык жана жеткиликтүү болуп саналат.

Судьялар коллегиясы, чет элдик өкүлдүн функциясын аткарган коммерциялык эмес уюмдардын ишинин айкындуулугун жана ачыктыгын камсыз кылуу максатында, талашылып жаткан Жобонун 8-пунктунун 10-14-пунктчаларында каралган укуктук жөнгө салуунун киргизилиши алардын конституциялуулугунан күмөн саноо үчүн негиз катары каралышы мүмкүн эместигин белгилеген.

Ал эми ишти кароонун негизи болуп мыйзамдын же башка ченемдик укуктук актынын Конституцияга ылайык келүүсү маселесиндеги аныксыздыктын болушу саналат. Мында, кайрылуу анын формасына жана мазмунуна коюлуучу жалпы талаптарга жооп берүүгө жана коюлган маселе боюнча Конституциянын тиешелүү ченемдерине шилтеме кылуу менен укуктук мүнөздөгү аргументтерди камтууга тийиш (“Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө” конституциялык Мыйзамдын 26 жана 27-беренелери).

Баяндалгандарды эске алуу менен, судьялар коллегиясы талашылып жаткан ченемдердин Конституциянын талаптарына ылайык келүү маселесинде аныксыздык жок деген тыянакка келди, бул өз кезегинде кайрылууну конституциялык сот өндүрүшүнүн алкагында кароодон баш тартуу үчүн негиз болгон.

Судьялар коллегиясынын аныктамасына макул болбостон, Т.А. Алмазбеков жана К.Б. Кубатбеков 2025-жылдын 21-январында Конституциялык сотко даттануу менен кайрылышкан.

Арыз ээлери, судьялар коллегиясынын алардын өтүнүчүн өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуусун мыйзамсыз жана негизсиз, төмөнкү себептер боюнча жокко чыгарылууга жатат деп эсептешет.

Алар, судьялар коллегиясынын “Жеке мүнөздөгү маалыматтар жөнүндө” Мыйзамдын жеке маалыматтардын жалпыга жеткиликтүү массивдери үчүн купуялуулук режимин белгилебеген ченемине шилтеме жасаганын белгилешкен. Бирок, аталган Мыйзамдын 7-беренесинин 2-бөлүгүндө жеке маалыматтардын жалпыга жеткиликтүү массивдерине

субъекттин кат түрүндөгү макулдугу менен төмөнкү жеке маалыматтар – аты-жөнү, туулган жери жана жылы, жашаган жеринин дареги, байланыш телефонунун номери, кесиби жөнүндө маалымат, ошондой эле жеке маалымат субъекттин макулдугу менен түзүлсө, субъект өзү берген жана/же жеке маалыматтардын башка жалпыга жеткиликтүү массивдеринен, ачык булактардан алынган башка маалыматтар киргизилиши мүмкүн экендиги белгиленген.

Мындай жагдайларда жарыялоого кат жүзүндөгү макулдук менен гана уруксат берилиши керек, ал эми талашылып жаткан жобо мындай мүмкүнчүлүктү караштырбайт, бул толук баалуу конституциялык текшерүү жүргүзүү үчүн негиз болуп саналат.

Андан тышкары, арыз ээлери мурда берилген өтүнүчтөгү алардын бардык талаптары 2024-жылдын 14-октябрындагы Укук аркылуу демократия үчүн Европа комиссиясынын корутундусуна шилтемелер менен бекемделет деп эсептешет.

Жогоруда айтылгандарды эске алуу менен, Т.А. Алмазбеков жана К.Б. Кубатбеков судьялар коллегиясынын позициясы ар бир адам Конституцияда таанылган укуктары жана эркиндиктери мыйзамдарда жана башка ченемдик актыларда бузулду деп эсептесе, алардын конституциялуулугун талашууга укуктуу деген Конституциянын 97-беренесине карама-каршы келет деп эсептешет. Ошондуктан, кайрылуунун субъекттери судьялар коллегиясынын аныктамасын жокко чыгарууну жана өтүнүчтү конституциялык сот өндүрүшүнө кабыл алууну өтүнүшөт.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту арыз ээлеринин жүйөлөрүн жана судьялар коллегиясынын өтүнүчтү кабыл алуудан баш тартуусунун негиздерин талкуулап, төмөнкүлөрдү белгилейт.

Кыргыз Республикасында конституциялык сот адилеттигине жеткиликтүүлүк, биринчи кезекте, жарандарды жана юридикалык жактарды кошо алганда, кайрылууга укуктуу тараптардын кеңири чөйрөсү, ошондой эле алардын укуктук жөнгө салуу чөйрөсүндө талаш-тартыштарды чечүү

үчүн башка бардык жолдорду колдонбостон, Конституциялык сотко түздөн-түз кайрылуу укугун берүү менен мүнөздөлөт. Бирок, мындай жеткиликтүүлүктү ар бир адамдын конституциялуулук презумпциясы принцибин этибарга албастан, каалаган мыйзамга же мыйзам алдындагы актыга биринчи мүмкүнчүлүк болгондо эле талашууга болгон ажырагыс укугу катары кароого болбойт. Бул мыйзамдарды жапырт сактабоого же аларды аткаруудан баш тартууга алып келмек. Тиешелүү түрдө, өлкөдө мыйзамдуулук жана укук тартиби режиминин камсыз кылынышын кыйындатмак. Дал ошондуктан, “Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө” конституциялык Мыйзамда кайрылуунун формасына жана мазмунуна жалпы талаптар каралган. Арыз ээсине талашылып жаткан ченемдин жөнгө салуучу таасири Конституцияда кепилденген адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин кандайча бузарын ачык көрсөткөн ынандыраарлык жүйөлөр менен аргументтөө милдети жүктөлөт. Бул, Конституциялык сот үчүн жогоруда айтылган талаптарды жөн гана формалдуу түрдө аткаруудан да алда канча көптү билдирет. Мындай мамиле Конституциялык сотко негизсиз даттанууларды четке кагуу менен өз функциясын натыйжалуу аткарууга, ошондой эле өлкөнүн бүтүндөй укуктук системасынын иштешине шек келтирбестен, ынандыраарлык жана айкын негиздерсиз конституциялык өндүрүштү баштабоого мүмкүндүк берет.

Конституциялык сот өзүнүн 2024-жылдын 2-октябрындагы Чечиминде жеке маалыматтарды коргоонун, анын ичинде алардын купуялуулугун, тактыгын жана уруксатсыз кирүүнү болтурбоонун маанилүүлүгүн баса белгилеген. Талаптагыдай коргоо маалыматтардын чыгып кетишине жана аларды басмырлоо, алдамчылык же киберчабуул сыяктуу мыйзамсыз максаттарда пайдаланууга жол бербейт. Ошону менен бирге конституциялык-укуктук мааниден алганда жеке маалыматтарды коргоо укугу абсолюттук мүнөздө боло албайт. Андыктан, мамлекеттик органдардын аларга жүктөлгөн милдеттерди аткаруудагы иш-аракеттеринен кепилденген натыйжага жетүү максатында, анын натыйжалары коомдун жалпы жыргалчылыгын

өнүктүрүүгө багытталган, мыйзамда каралган учурларда аны чектөө мүмкүнчүлүгүнө жол берилет (Жеке мүнөздөгү маалыматтар жөнүндө” Мыйзамдын 5-беренесинин 1-бөлүгү, 19-беренесинин 1-бөлүгү).

Ушуга байланыштуу, “Жеке мүнөздөгү маалыматтар жөнүндө” Мыйзам мамлекеттик бийлик органдарына, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына жана жеке маалыматтардын массивдеринин кармоочулары (ээлери) болгон юридикалык жактарга жеке маалыматтардын максаттарын жана категорияларын аныктоо, ошондой эле аларды чогултууну, сактоону, иштетүүнү жана пайдаланууну көзөмөлдөө боюнча ыйгарым укуктарды берет. Мындай маалыматтар менен иштөөгө Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетине караштуу Жеке маалыматтарды коргоо боюнча мамлекеттик агенттиги тарабынан Жеке маалыматтардын массивдеринин кармоочуларынын реестринде каттоодон өткөндөн кийин гана уруксат берилет.

Чет өлкөлүк өкүлдүн функциясын аткарган коммерциялык эмес уюмдардын реестрин жүргүзүү боюнча ыйгарым укуктуу орган катары Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлиги жеке маалыматтардын массивдеринин кармоочусу (ээси) болуп саналат.

Жогоруда баяндалгандардан алганда, чет өлкөлүк өкүлдүн функциясын аткарган коммерциялык эмес уюмдардын уюштуруучулары жана жетекчилери жөнүндө жеке маалыматтарды ыйгарым укуктуу органга берүү укук ченемдүү гана эмес, ошондой эле зарыл чара болуп саналат (“Коммерциялык эмес уюмдар жөнүндө” Мыйзамдын 17-1-беренесинин 2-бөлүгү). Бул процессти мамлекеттик органдардын же алардын кызмат адамдарынын жарандардын жеке жашоосуна кийлигишүүсү деп кароого болбойт, анткени ал ыйгарым укуктуу органдын түзмө-түз мааниде Реестрди жүргүзүү боюнча эмес, ушул Реестр аркылуу жалпы мамлекеттик маанидеги айрым милдеттерди аткаруу боюнча жүктөлгөн милдеттери менен катуу шартталган. Башкача айтканда, ыйгарым укуктуу орган тарабынан Реестрди жүргүзүү, анын ичинде жеке маалыматтарды иштетүү өзүнчө алганда

купуялуулукту бузууга алып келбейт. Бул тиешелүү ыйгарым укуктуу органдын кийинки аракеттери аркылуу гана мүмкүн.

Жеке маалыматтардын массивдерин кармоочулар болгон мамлекеттик органдар мыйзамга ылайык аларга берилген укуктарын пайдаланууга жана өз ишинде жарандардын жана уюмдардын укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын бузууга жол бербөөгө мыйзамдар менен милдеттендирилгени кокустук эмес.

Бул өз милдеттерин аткаруунун жүрүшүндө аларга белгилүү болуп калган жеке мүнөздөгү маалыматты ачык булактарда, анын ичинде мамлекеттик органдардын расмий сайттарында жарыялоого жол берилбестикти болжойт.

Жеке маалыматтардын массивдерин кармоочулар тарабынан жеке маалыматтар ачыкка чыгарылган учурда, жаран кызмат адамдарынын аракеттерине жогорку турган кызмат адамына даттанууга же аларды коргоо үчүн сотко кайрылууга укуктуу. Жасаган жосуну же укук бузуу үчүн мамлекеттик органдардын кызмат адамдары мыйзамдарга ылайык жоопкерчилик тартышат.

Ошентип, Конституциялык сот арыз ээлеринин даттануусун канааттандыруу жана судьялар коллегиясынын 2024-жылдын 10-декабрындагы аныктамасын жокко чыгаруу үчүн негиз тапкан жок.

Жогоруда баяндалгандардын негизинде, “Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө” конституциялык Мыйзамдын 30-беренесинин 5-бөлүгүнө, 38, 48, 49-беренелерине, 52-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык, Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту

Т О К Т О М К Ы Л Д Ы:

1. Тилек Алмазбекович Алмазбековдун жана Кутман Бактыбекович Кубатбековдун Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар

коллегиясынын 2024-жылдын 10-декабрындагы аныктамасына даттануусу канааттандыруусуз калтырылсын.

2. Бул токтом акыркы, даттанууга жатпайт, кол коюлган күндөн тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУ**